

SANT GADGE BABA AMRAVATI UNIVERSITY, AMRAVATI
(MAHARASHTRA, INDIA)

International e-Conference on Future Road Map for Health, Fitness and Wellness

Organize by
Department of Physical Education and IQAC
30th and 31st July, 2020

OUR PATRONS

Dr. Murlidhar Chandekar
Hon'ble Vice-Chancellor, S G B Amravati University

Dr. Rakesh Japuntkar
Hon'ble Pro Vice-Chancellor, S G B Amravati University

Dr. Tushar Deshmukh,
Registrar, S G B Amravati University

Dr. Manisha Kale
Dean, Faculty of Interdisciplinary Studies, SGBAU

CHIEF GUEST

Dr. SHEILA STEHIEN
Vice-Chancellor,
Tamil Nadu Physical Education and
Sports University, Chennai

DR. ARJUNSINI RANA
Vice-Chancellor,
Surveen Gargani Sports University,
Gandhinagar, Gujrat

MOTIVATIONAL SPEAKER

ASHWINI NACHAPPA
International
Track and Field Athlete
Arjuna Award 1988

OINAM BEMBEM DEVI
India W U17 (Asst. Coach)
AIA Durga of Indian Football
Arjuna Award 2017

RESOURCE PERSONS

DR. WISAM ALSHAIKHLI
President
INTERNATIONAL FEDERATION OF
SPORTS SCIENCE

DR. ABDEL AL-ZUHAIY
University of Tikrit, Iraq

DR. FERMAN KONUKMAN
Qatar University, Doha Qatar

DR. RAUL CALDERON
Kasruart University, Thailand

DR. TERRY JEREMY ELLAPEN
North West University South Africa

DR. YVONNE PAUL
Tshwane University of Technology
South Africa

CHAIR PERSONS & MONITORS

Dr. Sumitra Mandal (Ethiopia)
Dr. K. Chahrashekan (MKU)
Dr. Arvind Malik (Kurushetra)
Dr. Dilasad Ahmed (USA)
Dr. Rakesh Gupta (Dohi)
Dr. Shokat Hussaini (J & K)
Dr. C.D. Agache (Chhattisgarh)
Dr. Mahendra Sawant (Trivandram)
Dr. Jayan Mohan Sidda (Hyderabad)
Dr. Ikram Hussain (Aligarh)
Dr. Rajesh Kumar (Hyderabad)
Dr. Nodira Chini (Manipur)
Dr. Laxmikant Rathod (Hyderabad)
Dr. Bhavansingh Wane (Gujarat)
Dr. G.K. Dhokrat (Mumbai)
Dr. Anjali Thakare (Amravati)

Dr. P.N. Deshmukh (Latur)
Dr. Shiloku Singh (Nanded)
Dr. Makrand Joshi (Aurangabad)
Dr. Anil Karywade (Nagpur)
Dr. Javed Qadri (Jalna)
Dr. R. M. Kadu (Amravati)
Dr. Avinash Asnare (Amravati)
Dr. K.K. Debnath (Amravati)
Dr. B.A. Khan (Amravati)
Dr. Tony Jose (Amravati)
Dr. Arun Khodaskar (Amravati)
Dr. L.L. Gulahane (Amravati)
Dr. Madhuri Chendke (Amravati)
Dr. R. M. Kshirsagar (Yavatmal)
Dr. Jayant Chatur (Yavatmal)
Dr. Yashwant Patil (Nagpur)

CONVENER

Dr. Tanuja S. Raut
Department of Physical Education,
Sant Gadge Baba Amravati University,
Amravati-444602 (MS)
Mobile: 98275068780
E-Mail: ecconfpd@gmail.com
tanujaurai13@gmail.com

PUBLISHED BY

Online & Open Access

**VIDYABHARATI
INTERNATIONAL
INTERDISCIPLINARY
RESEARCH JOURNAL**

Indexing of VIIRJ

Dear Researchers,

Vidyabharati International Interdisciplinary Research Journal (ISSN 2319-4979) in the month of December 2012 has brought its 1st issue by publishing quality research articles written by researchers all over the globe. Since then it has regularly published research articles spanning all disciplines till the date. The journal is open access, online and has been indexed with ASI, Germany and ISI. The impact factor of VIIRJ is 1.469.

Due to its high quality publications recently it was included in the Master Journal List of prestigious Web of Science group. The *Master Journal List* is an invaluable tool to help you to find the right journal for your needs across multiple indices hosted on the Web of Science platform. Spanning all disciplines and regions, Web of Science Core Collection is at the heart of the Web of Science platform. Curated with care by an expert team of in-house editors, Web of Science Core Collection includes only journals that demonstrate high levels of editorial rigor and best practice.

UGC has included all journals which are indexed with globally recognized databases in its *UGC CARE LIST II*.

The Vidyabharati International Interdisciplinary Research Journal has been indexed with globally recognized databases and hence included in UGC CARE LIST II w.e.f. 14.6.2019.

Editorial Board

VIIRJ

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON FUTURE ROAD MAP FOR HEALTH,
FITNESS & WELLNESS
[30th and 31st July, 2020]**

Contents

PART-1

Sr. No.	Name of Author(s)	Title of Research Paper	Page No.
1	A. Ahmed	ASSESSMENT OF SELECTED PSYCHOLOGICAL TRAITS OF SENIOR NATIONAL MEN THROWBALL PLAYERS	1-3
2	A. Verma	OUTCOME ANALYSIS OF RESISTANCE TRAINING PROGRAM ON OSTEOARTHRITIS RELATED SYMPTOMS IN ELDERLY MALES	4-7
3	A. S. Jade, R. Mutkekar, R. Meti	IMPACT OF USING DUMBBELL AND BARBELL OF SPECIFIC CIRCUMFERENCE GRIP ON THE ANTHROPOMETRIC MEASUREMENT OF SELECTED BODYBUILDER'S (A COMPARATIVE STUDY)	8-13
4	Anshuman	COVID-19 AND SHADOW PANDEMIC: THE EMERGING GENDER VIOLENCE IN INDIA	14-17
5	A. Tripathy and S. Tripathy	KNOWLEDGE AND PRACTICE OF PERSONAL HYGIENE OF RURAL PRIMARY SCHOOL STUDENTS	18-21
6	P. A. D. Paul	CIRCADIAN RHYTHM BASED DE-TRAINING PROGRAMME FOR SHOULDER STRENGTH	22-28
7	A.G. Barde	RELATIONSHIP BETWEEN WILL TO WIN AND SPORTS COMPETITIVE ANXIETY OF WRESTLING AND KABADDI PLAYERS	29-32
8	A. Trivadi and B. Kekre	A COMPARISON OF RURAL AND URBAN STUDENTS ON THE LEVELS OF HEALTH RELATED PHYSICAL FITNESS	33-34
9	B. Roy	A STUDY OF SELF-ESTEEM AMONG COLLEGE STUDENTS; WITH REFERENCE TO SPORTS PARTICIPATION	35-37
10	V. A. Nimkar	EFFECT OF PRANAYAMA AND SURYANAMASKAR ON VO2 MAX OF LONG DISTANCE RUNNER	38-41
11	D. M. Sarode	EFFECT OF YOGIC AASANA ON FLEXIBILITY FOOT BALL GIRLS PLAYERS	42-43
12	A. Singh and S. Singh	AN ANALYTICAL STUDY OF SELECTED PHYSIOLOGICAL VARIABLES BETWEEN FEMALE STUDENTS OF MAHARASHTRA AND JAMMU & KASHMIR	44-45
13	A. S. Bonde	INFLUENCE OF SPECIFIC TRAINING PROGRAMME ON PHYSIOLOGICAL COMPONENT OF HIGH SCHOOL LEVEL MALE KHO-KHO PLAYERS	46-48
✓ 14	A. V. More	EFFECT OF YOGIC SUKSHMA VYAYAMA ON SHOULDER STRENGTH, ABDOMINAL ENDURANCE AND LEG POWER OF INTER-COLLEGIATE PLAYERS	49-51
15	A. Kumar	THE SCIENCE OF LIVING: A BIOPHYSICAL TOOL AGAINST CORONA VIRUS LIKE PATHOGENS	52-55
16	A.A. Khan	COMPARATIVE STUDY OF EMOTIONAL INTELLIGENCE AND PERSONALITY TRAITS OF INDIVIDUAL AND TEAM GAME NATIONAL PLAYERS	56-62

EFFECT OF YOGIC SUKSHMA VYAYAMA ON SHOULDER STRENGTH, ABDOMINAL ENDURANCE AND LEG POWER OF INTER-COLLEGIATE PLAYERS

A. V. MORE

Department of Physical Education & Sports Yuvashakti Arts & Science College, Amravati
akashmore1977@gmail.com

ABSTRACT

The main purpose of the study was to analyze the effects of yogic sukshma vyayama on shoulder strength, abdominal endurance and leg power of inter-collegiate players. At present researcher has taken the male subjects for the study. The players from handball, kabaddi, kho-kho, cricket and volleyball inter-collegiate game of Yuvashakti Arts & Science College, Amravati (M.S.) were taken as sources of data. The researcher was select 7 handball, 7 kabaddi, 6 kho-kho, 5 cricket and 5 volleyball inter-collegiate players. The 30 subjects were selected by purposive sampling method. Thirty subjects underwent yogic sukshma vyayama programme for 6 days per weeks. The data of Pre-Test and Post-test was compared by using paired 't' test and the result was analyzed and interpretation was done. To test the hypothesis the level of significance was set at 0.05 level of confidence which was considered adequate and reliable for the purpose of this study. It was conclude that the selected yogic sukshma vyayama programme for the inter-collegiate players have shown beneficial effect on the improvement of shoulder strength, abdominal endurance and leg power.

Keywords: yogic programme, Blood Pressure, respiratory rate.

Introduction

A healthy person can make a lot of profit in his life and regular yoga is very important to live a healthy life. By doing yoga, we can overcome many diseases of our body. It not only cures diseases, but also drives away memory, depression, anxiety, depression, obesity, psychosis. Yoga is the action that regulates the movements and breath of body parts. Yoga is a combination of breathing exercises and physical activities. Yoga can be achieved by systematic, scientific and result improvement of both physical and mental health. Yoga play important role in keeping a person happy and healthy. Doing yoga keeps a person physically and mentally fit. Yoga is equally beneficial in the life of all, age people. By doing yoga, any person can remain completely healthy and spend his life in a successful, healthy and peaceful way. There are many benefits of doing regular yoga, so now yoga is being given special importance all over the world.

Methodology

The present researcher has taken the male subjects for the study. The players from handball, kabaddi, kho-kho, cricket and volleyball inter-collegiate games of Yuvashakti Arts & Science College, Amravati (M.S.) were taken as sources of data. The researcher was select 7 handball, 7 kabaddi, 6 kho-kho, 5

cricket and 5 volleyball inter-collegiate players. The 30 subjects were selected by purposive sampling method. Thirty subjects underwent yogic sukshma vyayama programme for 6 days per weeks. The subjects underwent their yogic sukshma vyayama programme under the instruction and supervision of the investigators.

Variables measures were

The following criterion measures were chosen for testing the hypothesis.

1. **Shoulder Strength:** Shoulder strength was measured by administering pull-ups.
2. **Abdominal Endurance:** Abdominal endurance was measured by administering sit-ups.
3. **Leg power:** Leg power was measured by administering standing broad jump.

Yogic Sukshma Vyayama programme:

Yogic Sukshma Vyayama	Weeks					
	1 st	2 nd	3 rd	4 th	5 th	6 th
Duration Of Yogic Sukshma Vyayama						
Jogging	40 minutes	45 minutes	50 minutes	50 minutes	60 minutes	70 minutes
Yogic prarthana						
Buddhi-tatha-dhrti-Sakti-Vikasaka						
Griva-sakti-vikasaka [1]						
Griva-sakti-vikasaka [2]						
Griva-sakti-vikasaka [3]						
Skandhatatha Bahu-mula-sakti-vikasaka						

Yogic Sukshma Vyayama	Weeks
Bhujabandha-sakti-vikasaka	
Kaphoni-sakti-vikasaka	
Bhujaballi-sakti-vikasaka	
Purna-bhujasakti-vikasaka	
Manibandha-sakti-vikasaka	
Karaprashta-sakti-vikasaka	
Karatalsakti-vikasaka	
Vaksthalasakti-vikasaka [1]	
Vaksthalasakti-vikasaka [2]	
Udara-sakti-vikasaka [1]	
Udara-sakti-vikasaka [2]	
Udara-sakti-vikasaka [3]	
Udara-sakti-vikasaka [4]	
Udara-sakti-vikasaka [5]	
Udara-sakti-vikasaka [6]	
Udara-sakti-vikasaka [7]	
Udara-sakti-vikasaka [8]	
Udara-sakti-vikasaka [9]	
Jangha-Sakti-Vikasaka [1]	
Jangha-Sakti-Vikasaka [2]	
Janu-Sakti-Vikasaka	
Pindali-Sakti-Vikasaka	
Gulpha-Pada-Prashta-Pada-tala-Sakti-Vikasaka	
Shawa – asana	

Statistical analysis

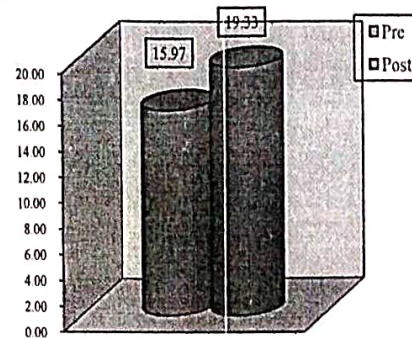
The statistical analysis and interpretation was done on the basis of data collection. The data of Pre-Test and Post-test was compared by using paired 't' test and the result was analyzed and interpretation was done. To test the hypothesis the level of significance was set at 0.05 level of confidence which was considered adequate and reliable for the purpose of this study.

Table No.1- Comparison of treatment group on pre and post test of shoulder strength

Test	N	Mean	SD	SE	MD	Ot	df	Tt
Pre	30	15.97	4.59	1.29	3.37	4.419*	29	2.045
Post	30	19.33	5.38					

In table number 1, result of pre and post test of treatment group on shoulder strength has been presented. On shoulder strength it was found that after the seven weeks yogic sukshma vyayama programme inter collegiate players have shown more shoulder strength. The 't' value 4.419 which significant beyond .05 level indicates that yogic sukshma vyayama help to

improve shoulder strength of inter collegiate players.

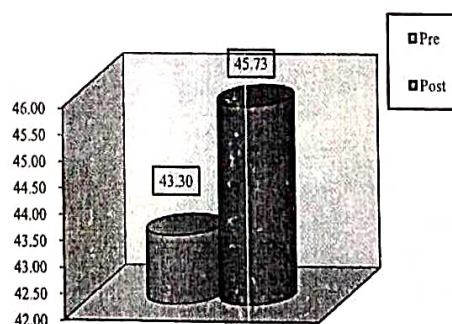

Graph No.1- Mean comparison of treatment group on pre and post test of shoulder strength

Table No.2- Comparison of treatment group on pre and post test of abdominal endurance

Test	N	Mean	SD	SE	MD	Ot	df	Tt
Pre	30	43.30	9.75	2.48	2.43	8.877*	29	2.045
Post	30	45.73	9.47					

In table number 2, result of pre and post test of treatment group on abdominal endurance has been presented. On abdominal endurance it was found that after the seven weeks yogic sukshma vyayama programme inter collegiate players have shown more abdominal endurance. The 't' value 8.877 which significant beyond .05 level indicates that yogic sukshma vyayama help to improve abdominal endurance of inter collegiate players.

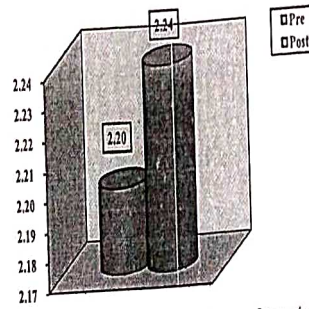

Graph No.2- Mean comparison of treatment group on pre and post test of abdominal endurance

Table No.3- Comparison of treatment group on pre and post test of leg power

Test	N	Mean	SD	SE	MD	Ot	df	Tt
Pre	30	2.20	0.30	0.08	0.04	18.743*	29	2.045
Post	30	2.24	0.30					

In table number 3, result of pre and post test of treatment group on leg power has been presented. On leg power it was found that after the seven weeks yogic sukshma vyayama programme inter collegiate players have shown more leg power. The 't' value 18.743 which significant beyond .05 level indicates that yogic sukshma vyayama help to improve leg power of inter collegiate players.

Graph No.3- Mean comparison of treatment group on pre and post test of leg power

Conclusion

It was conclude that the selected yogic sukshma vyayama programme for the inter-collegiate players have shown beneficial effect on the improvement of shoulder strength, abdominal endurance and leg power. The practice of yoga in daily life provides internal and external strength to the body. It helps to strengthen the body's resistance system, thus protecting against various and different diseases. It maintains our physical well-being, reduces stress, controls emotions and also controls negative thoughts.

References

1. Meera, R. and Mohanakrishnan, R. (2017). Effect of Core Strength Training and Yogasana Practices on Selected Health Related Physical Fitness Components among Female Athletes. *International Journal of Advance Research, Ideas and Innovations in Technology*, 3 (6), 767-770.
2. Vishnu, Raj R. (2017). Effect of Yogic Practices on Physical and Physiological Parameters of Inter-Collegiate Male Handball Players. *International Journal of Yoga, Physiotherapy and Physical Education*, 2 (5), 05-07.
3. Rachiwong, S. et. al. (2015). Effects of Modified Hatha Yoga in Industrial Rehabilitation on Physical Fitness and Stress of Injured Workers. *Journal of Occup. Rehabil.* 25, 669-674.
4. Rayat, S. (2015). Effect of Yoga on Selected Physical and Physiological Variables of Physical Education Students. *Journal of Sports and Physical Education*, 2 (4), 18-24.
5. Sathish, M. (2013). Effect of Yogasana Practice on Physical Fitness Variables of College Obese Students. *International Journal of Innovative Research & Development*, 2 (1), 1-7.
6. Narayanasamy, R. et. al. (2012). Effect of Isolated and Combined Treadmill and Yogic Exercises on Leg Strength Muscular Endurance and Flexibility among Middle Aged Men. *International Journal of Health, Physical Education and Computer Science in Sports*, 7 (1), 1-4.

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती संलग्नित
आणि
श्री दादासाहेब गवई चॅरीटेबल ट्रस्ट, अमरावती द्वारा संचालित
तक्षशिला महाविद्यालय, अमरावती समाजशास्त्र विभाग
आणि
मराठी समाजशास्त्र परिषद
यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित

-: विषय :-
भारतातील समाजशास्त्राची शतकपूर्ती

स्थळ
“राजवाडा”
देशमुख लॉन समोर, शेगाव नाका रोड, अमरावती
आयोजक
समाजशास्त्र विभाग
तक्षशिला महाविद्यालय, अमरावती

Takshashila Mahavidyalaya, Amravati
Department of Sociology & Marathi Samaj Shashtra Parishad
Organised
TWO DAY NATIONAL CONFERENCE
ON
HUNDRED YEARS OF SOCIOLOGY IN INDIA

ISBN : 978-81-941195-4-8

Publication : Shabdkanti Prakashan, Amravati.

Owner : Secretary, Shri. Dadasaheb Gawai Charitable Trust, Amravati

Published By : Principal, Takshashila Mahavidyalaya, Amravati.

Printed By : Atharv Graphics, Amravati

Patron

Dr. Kamlati R. Gawai, Founder President, SDGCT, Amravati.

Mrs. Kirtitai Rajesh Arjun, President, SDGCT, Amravati.

Adviory Board

Prof. P. R. S. Rao, Secretary, SDGCT, Amravati.

Dr. Padwal Mallu, Principal, Takshashila Mahavidyalaya, Amravati

Dr. Saroj Aglawe, President Marathi Samajshashtra Parishad.

Dr. Dipak Pawar, Secretary, Marathi Samajshashtra Parishad.

Dr. Rahul Bhagat, Treasurer, Marathi Samajshashtra Parishad.

Dr. K. M. Akotkar.

Dr. P. R. Abhyankar.

Dr. Daya Pande.

Prof. Nandkishor Raut.

Dr. Sanjay Bhagat.

Dr. Pradip Ambore.

Prof. Sandip Hadole.

Editor : Dr. Anjali R. Wath.

Board of Editor : Prof. Pritesh Patil.
Prof. Pravin Wankhade
Prof. Sachin Pandit.

Cover Page Design : Gajanan Dhole

Type Setting : Atharv Graphics Amravati,

Date of Publication : Thurday, 23rd January, 2020

Note : 1) The Souvenir is for private distribution only. 2) The Editor and the Board of Editors may or may not agree with the thoughts of the writers in case of authenticity of their paper.

[All the rights are reserved by Publication.]

97	भारतातील सामाजिक चळवळी आणि सामाजिक परिवर्तन	प्रा. अमरिष एस. गावंडे	450
98	भारतीय स्त्री चळवळी: एक आढावा	डॉ. सौ. मंगला दि. तांबेकर	457
99	वृद्धाश्रम व्यवस्था : समाजशास्त्रीय अभ्यास	सौ. सुवर्णा भारत कऱ्हाडे	462
100	डॉ. इरावती कर्वे यांचे समाजशास्त्रीय योगदान	प्रा. आनंद गो. मनवर	468
101	आधुनिक काळातील भारतीय समाजशास्त्रज्ञां समोरील आव्हाने	प्रा.डॉ. अनिल बी. वांगखडे	473
102	भारतीय समाजात समाजशास्त्रापायिकास आणि महत्त्व	प्रा. डॉ.ज्ञानेश्वर तुळशीराम शेंडे	476
103	बदलती कुटूंबसंस्था आणि समाजशास्त्राची उपयोगिता: एक विश्लेषण	डॉ. सीमा विठ्ठलराव शेंडे.	480
104	भारताच्या सामाजिक परिवर्तनामध्ये समाजशास्त्र शिक्षणाची उपयोगिता	प्रा. किशन काशिनाथ घोगरे	486
105	मराठी समाजशास्त्रज्ञांचे समाजशास्त्रातील योगदान	प्रा. डॉ. संजय जे. भगत	489
106	सद्यस्थितीतील समाजशास्त्रज्ञांसमोरील आव्हाने	डॉ. दया पांडे	493
107	वर्तमान सामाजिक संशोधन आणि भारतीय समाजशास्त्रासमोरील आव्हान	डॉ. अंजली र. याठ	498
108	आपत्ती व्यवस्थापनाची समकालीन सामाजिक समस्या	प्रा. डॉ. गणेश एन. बहादे	501

डॉ. इरावती कर्वे यांचे समाजशास्त्रीय योगदान

प्रा. आनंद गो. मनवर

समाजशास्त्र विभाग

युवाशक्ती कला व विज्ञान महाविद्यालय, अमरावती

प्रस्तावना:

प्राचीन मानवी समाजाचे सर्वच देशात अध्ययन करण्यात आले. प्रत्येक देशातील विचारवंतांनी आपआपल्या देशातील समाजाबद्दल अध्ययन करून विविध प्रकारचे विचार मांडलेले आढळून येतात. लिखनाची कला अवगत झाल्यानंतर त्या त्या देशातील समाजजीवनाबद्दल ग्रंथ लिहण्यात आले या प्राचीन ग्रंथावरून त्या देशातील प्राचीन समाजाविषयीची माहिती उपलब्ध होते. प्रसिद्ध ग्रीक विचारवंत प्लेटो (इ.स.पुर्व ४२७-३४७) Republic या ग्रंथात सामाजीक घडामोडीचा विचार करून नागरी समुहाच्या विविध अंगांचे विश्लेषण केले आहे. अरिस्टॉटल यांनी (इ.स.पुर्वी ३८४-३२२) नितीशास्त्र आणि राज्यशास्त्र समाज आणि राज्य कायदा यावर सविस्तर चर्चा आढळते. भारतानही प्राचीन काळात शिक्षणाचा बराच विकास झाला होता. नालंदा, तक्षशिला या सारखी जगप्रसिद्ध विद्यापिठे आणि ग्रंथालये भारतात होती. भारतीय समाजाच्या संदर्भात बरेच ग्रंथ लिहण्यात आले होते. हिंदू, बौद्ध, जैन साहित्यात तत्काळीन समाजाच्या संदर्भात आपले स्वतंत्र विचार मांडलेले आढळून येतात.१

अशा प्रकारे प्राचीन काळापासून समाज जीवनाचे अध्ययन अनेक शास्त्रज्ञांनी व धर्म ग्रंथांमध्ये केलेले दिसून येते परंतु या अभ्यासात शास्त्रीय किंवा वैज्ञानिक दर्जा प्राप्त झाला नव्हता खऱ्या अर्थाने समाजशास्त्राचा वैज्ञानिक दृष्टीकोनातून अभ्यास करण्याची सुरुवात फ्रेंच विचारवंत ऑगस्ट कॉम्ट यांनी १८३० पासून समाजाचा वैज्ञानिक पध्दतीने आणि स्वतंत्र अभ्यास विषयक समजून अभ्यास करण्याची आवश्यकता आहे. व्याख्याने व लेख लिहण्यास प्रारंभ केला.२

भारतीय समाजाच्या अभ्यासाची पाळेमुळे ब्रिटीश राजवटीत सजली गेली ब्रिटीश शासक व इंग्रजी शिक्षण घेतलेले समाज सुधारक राजाराम मोहन रॉय, प. ईश्वरचंद्र विद्यासागर पासून ते डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आदींनी भारतीय समाजाचे अध्ययन केले. याच काळात भारतात अर्थशास्त्र व समाजात मानवशास्त्राचा विकास झाला यातून भारतीय समाजाच्या स्वतंत्र शास्त्रीय अध्ययनाची गरज भासली व समाजशास्त्राच्या अभ्यासनाची महत्ता पटली व समाजशास्त्राची औपचारिक प्रतिस्थापना झाली.३

मानवी समाजाचा शास्त्रीय पध्दतीने अभ्यास करण्याचा प्रयत्न पाश्चात्य समाज शास्त्रज्ञांनी १९ व्या शतकापासूनच केला आहे. तथापी भारतीय समाजाचा वैज्ञानिक पध्दतीने अभ्यास करण्याची सुरुवात २० व्या शतकात झाली. भारतीय समाजव्यवस्था, भारतीय सामाजीक संस्था व संघटना, भारतीय सामाजीक समस्या, आदिवासी ग्रामीन नागरी लोकांचे जीवन, जातीव्यवस्था, दारिद्र्य, रूढी प्रथांचे प्राबल्य, ग्रामीन समुदायाची अभीसत्ता इ. त्यामुळे भारतातील अनेक विचारवंतांचे लक्ष त्याच्या अध्यनाकडे आकर्षित झाले व अनेक विचारवंतांनी सामाजीक समस्या सोडविण्याच्या दृष्टीने प्रयत्नही केले. वैज्ञानिक पध्दतीने भारतीय समाजाचा अभ्यास प्रामुख्याने केला त्यामध्ये डॉ. जी.एस.धुर्वे, डॉ. एम. एन. श्रीनिवास, डॉ. राधाकमल मुखर्जी, डॉ. ए.आर. देसाई, डॉ. इरावती कर्वे, डॉ. के.एम. कापडीया इत्यादी समाजशास्त्रज्ञांचा उल्लेख महत्वाचा ठरतो. अर्थात या सर्वांमध्ये डॉ. जी.

एस.धुर्वे हे पहिले भारतीय समाजशास्त्रज्ञ होत. भारतीय समाजशास्त्राचे जनक म्हणुन डॉ. जी.एस.धुर्वे यांचा उल्लेख करावा लागतो.४

डॉ. इरावती कर्वे यांचे समाजशास्त्रीय योगदान

डॉ. इरावती कर्वे या समाजशास्त्रज्ञ, मानवशास्त्रज्ञ आणि मराठी वाङ्मयातील लेखिका म्हणुन महाराष्ट्रात प्रसिद्ध आहेत समाजशास्त्रीय संशोधन अध्ययनामुळे भारतात आणि परदेशामध्येही त्यांना नावलौकीक मिळाला. त्यांनी लिहिलेली परिपुर्ती, भोवरा आणि युगांत ही तीन पुस्तके मराठी साहीत्यात प्रसिद्ध आहेत.

डॉ. इरावती कर्वे यांचा जन्म ब्रम्हदेशातील म्यिजान या गावी १५ डि.स. १९६५ रोजी झाला. त्यांच बि.ए. पर्यंतचे शिक्षण रॅग्लर परांजपे यांच्या मार्गदर्शनाखाली पुणे येथे झाले त्यांनी एम.ए. परिक्षेसाठी डॉ.धुर्वे यांच्या मार्गदर्शनाखाली महाराष्ट्रातील चितपावन ग्राम्हण या विषयावर संशोधन प्रबंध लिहिला. दोन वर्षांनी जर्मनीमधील बर्लिन विद्यापिठात “मनुष्याच्या डोळ्याच्या कवटीची नेहमीची असमप्रमाणता” या विषयावर प्रबंध पुर्ण करुन चेणक् ची पदवी मिळविली. डॉ. इरावती कर्वे यांचा विवाह समाजसुधारक धोंडो केशव कर्वे यांच्या कुळ्यात झाला सुरवातीचे दोन वर्ष एस.एन.डी.टि. विद्यापिठात कुलसचीव म्हणुन कार्य केले. नंतर पुण्यातील डेक्कन महाविद्यालयात समाजशास्त्र आणि मानवशास्त्र विषयाच्या प्रपाठक म्हणुन कार्य केले. त्यांनी लंडन विद्यापिठांमध्येही प्रपाठक म्हणुन कार्य केले. इरावती कर्वे यांनी महाराष्ट्रातील विभिन्न जातींच्या स्त्री पुरुषाचे शारीरिक मानवशास्त्रीय दृष्टीने अभ्यास केला. या अभ्यासामध्ये त्यांनी महाराष्ट्रातील विभिन्न जाती मंस्थेचे वांशिक लक्षणे स्पष्ट केली आहे. संशोधन अध्ययनाच्या निमित्ताने त्यांनी संपुर्ण महाराष्ट्र व भारतात वरेच भ्रमण केले. त्यांनी महाराष्ट्रातील गावाच्या नावाचे समाजशास्त्रीय दृष्ट्या अभ्ययन करुन एक लेख लिहीला आहे. मानसे निसर्ग आणि गोतावळा यांचा अभ्यास करण्यात त्यांना रस होता. अनेक वर्षांच्या अथक प्रयत्नाने व चिंतनाने डॉ. इरावती कर्वे यांचा प्रजा ‘महाराष्ट्र एक अभ्यास’ या ग्रंथातून व्यक्त होते.

१. संस्कृती :

संस्कृतीचे अध्ययन अनेक सामाजिक शास्त्रामध्ये केले जाते. संस्कृती हा सामाजिक मानवशास्त्राचा अध्ययनाचा प्रमुख विषय आहे. संस्कृतीचे अध्ययन आणि संस्कृतीची व्याख्या करतांना सामाजिक मानवशास्त्रात संस्कृतीच्या भौतिक अंगावर विशेष असा भर दिला जातो. या उलट समाजशास्त्रात संस्कृतीचे अध्ययन व व्याख्या करतांना अभौतिक अंगावर अधिक भर दिला जातो. यामुळे संस्कृतीच्या अर्थाचायत सर्वसामान्यांचा गोंधळ उडतो. डॉ. इरावती कर्वे यांनी संस्कृतीचे अध्ययन करतांना सामाजिक मानवशास्त्रीय दृष्टीकोन आणि सामाजिक दृष्टीकोन यांच्यामध्ये समन्वय निर्माण केला. उदा. संस्कृतीची व्याख्या करतांना त्या म्हणतात “ मनुष्य समाहजाची डोळ्यांना दिसनारी भौतिक वस्तुरूप निर्मीती व डोळ्यांना न दिसनारी पण विचारांना आकलन होणारी मनोमय सृष्टी म्हणजे संस्कृती होय. ” अशा प्रकारे संस्कृतीचे अध्ययन करण्यामधील डॉ. इरावती कर्वेचे योगदान महत्वपूर्ण मानले जाते.

संस्कृतीची लक्षणे विपद करतांना डॉ. इरावती कर्वे म्हणतात “ संस्कृती समाजाची असते व्यक्तीची नव्हे. व्यक्तीमध्ये संस्कृती साकारते पण कोणताही व्यक्ती कोणत्याही संस्कृतीचे स्वरूप पुर्णशाने दाखवु शकत नाही संस्कृतीला व्यक्तीनिरपेक्ष असे एक निराळेच व स्वतंत्रपुर्ण जीवन असते.”

साहचर्याने मानवसंस्कृतीची परंपरा निर्माण होते. पशुपक्षी व किटक आपआपली सांस्कृतिक परंपरा का निर्माण करू शकली नाही? यांचे सुरेख स्पष्टीकरण त्यांनी केले आहे. त्या म्हणतात “ मानसाच्या वावरीत दोन पिढ्यांचे साहचर्य अन्य कोणत्याही प्राण्यापेक्षा जास्त असते. माणसाची शरीर रचना, रूप व वरेच गुण त्यांच्यामध्ये शरीर परंपरेने आलेले असतात. पण जीवनाचे सर्व व्यवहार वरील (मागच्या) पिढीपासून शिकावे लागतात. माणसाचे पोर फक्त आपल्या आईच्या संगतीत न वाढता इतर कित्येक सजातीयासोबत वाढते. दोन पिढ्यांचे साहचर्य व त्यात एकीकडून दुसरीला ज्ञान संक्रमणाची क्रिया हा सर्व मानवी संस्कृतीचा पाया आहे.”

संस्कृतीच्या वैशिष्ट्यावर आणि पैलूवर सहजगत्या प्रकाशझोत टाकतात उदा. ‘ मानवाच्या वस्तुरूप संस्कृतीचे एक मोठे वैशिष्ट्य म्हणजे ती व्यक्तीच्या मरणाबरोबर नष्ट होत नाही. ’ मानवाने निर्माण केलेल्या सर्व वावी मागे ठेवूनच त्याला जावे लागते. अगदी हयाच गोष्टीमुळे संस्कृतीचे जतन संक्रमन व संवर्धन शक्य होते. उदा. मुलगा वडीलाकडून विभिन्न वस्तु व अवजारे अभौतिक कशी तयार करावी हे शिकतो. तसेच त्याला भौतिक व अभौतिक संस्कृतीचे गाठोडे मागच्या पिढीपासून प्राप्त होत असते.

संस्कृतीचे संक्रमण होण्यासाठी भाषा ही एक आवश्यक अशी गोष्ट आहे. भाषा हा संस्कृतीचा एक आवश्यक घटक आहे हे स्पष्ट करतांना त्या म्हणतात ‘ पशु ध्वनीने त्यांची भावना सुचित करतात. वस्तु नाही. ध्वनी समुह म्हणजे अमकी वस्तु अशा संकेत उत्पन्न झाला म्हणजे भाषा निर्माण होते. भाषेमुळे नुसत्या विशिष्ट वस्तु बदलून नव्हे तर एकंदर वस्तुवर्गाबद्दलही बोलता येते. मनुष्य पाहतो ते फक्त स्वतःच्या दोन डोळ्यांनी नव्हे तर सर्व मनुष्य जातीच्या डोळ्यांनी पाहीलेले व भाषेने सांगितलेले पाहत असतो.’

डॉ. इरावती कर्वे यांच्या मते ‘ वस्तुरूप संस्कृती आणि मनोमय संस्कृती ही संस्कृतीचा दोन अंगे परस्पर विरुद्ध नसून परस्पर पूरक आहेत. मनोमय संस्कृती वस्तुरूप निर्मातीमुळे दृढरूप व दृढमुल होते मनोमय संस्कृतीचे ज्ञान अथवा कल्पना आल्याशिवाय द्रव्यरूप संस्कृतीचे कार्यच कळत नाही. भाषा ही जो पर्यंत नुसती बोलली असते, लिपी ने अक्षर बद्ध नसते तो पर्यंत तिचे जीवित धोक्याचे असते ज्या मानव समाजात भाषेला लिपी नाही. त्यांची भाषा आणि तिच्या बरोबर संस्कृती ही पिढ्या दोन पिढ्यात नष्ट झाल्याची कितीतरी उदाहणे आहेत. थोडक्यात इरावती कर्वे यांनी भौतिक संस्कृती आणि अभौतिक संस्कृती या संस्कृतीच्या दोन्ही अंगांचे वा प्रकाशने महत्त्व सांगितले आहे.

२. आप्तसंबंध संघटन :

भारतीय समाजशास्त्रात आप्तसंबंध संघटनेचे अध्ययन करणाऱ्यामध्ये डॉ. इरावती कर्वे ह्या एक प्रमुख अभ्यासक होय. भारतातील आप्त संबंध संघटक हे पुस्तक १९५३ मध्ये प्रकाशित केले. आप्त संबंध व्यवस्थेचे अध्ययन हे कुटुंबाच्या समाजशास्त्रीय अध्ययनासाठी आवश्यक आहे हे स्पष्ट करतांना त्या म्हणतात. कोणत्याही समाजातील कुटुंबव्यवस्था समजण्यासाठी पुढील गोष्टी समजण्याची आवश्यकता आहे. निकटवर्तीय कुटुंबीय कोण? व दुरचे कुटुंबीय कोण? एकंदर नातेवाईक मंडळीचे एकमेकांशी संबंध कश्या प्रकारे असतात? नाते वाचक शब्द काय असतात?

. इरावती कर्वे यांच्यामते आप्त संबंध संज्ञा व आप्तसंबंध चालीरीती यांचा जवळचा संबंध आहे. मराठी भाषीक प्रांतातील आप्तसंबंध संज्ञा व आप्तसंबंध चालीरीती च्या पाहणीत त्यांना असे आढळून आले की, मातृसत्ताक कुटुंब पध्दती आणि आतेमामे भावंडाचा विवाह यांचा जवळचा संबंध आहे.

अशा सर्वासाठी डॉ. इरावती कर्वे याच " मराठी लोकांची संस्कृती " हे पुस्तक उपयुक्त ठरते, असे म्हणता येईल.

भारत व महाराष्ट्रातील चार हजार वर्षांपासूनच्या व्यापारी दळणवळणाच्या मार्गांचे वर्णन करतांना डॉ.इरावती कर्वे म्हणतात व्यापाराचे मार्ग म्हणजे मानवी संस्कृतीच्या देवघेवीचे मार्ग होत.

संदर्भ ग्रंथ सुची :

१. डॉ. आगलावे प्रदिप — पाश्चात्य आणि भारतीय समाजशास्त्रज्ञ साईनाथ प्रकाशन, नागपुर.
२. लोटे रा.ज. व डॉ. चव्हाण ए.डी. — समाजशास्त्र परिचय (२००८) पिंपळापुरे ऑफ पब्लीशर्स , नागपुर
३. प्रा. डोईफोडे ज्योती (२००९) — समाजशास्त्राची रुपरेषा विद्याणुक पब्लीशर्स, औरंगाबाद
४. प्रा. गजेंद्र व्ही.एन., प्रा. घुगे एस.वी. (१९८०) — समाजशास्त्रीय विचारांचे अंतरंग, घुगे प्रकाशन, कोल्हापुर
५. लोटे रा.ज. (२००६) — सुलभ समाजशास्त्र सेट पब्लीकेशन्स, मुंबई.

One Day National Conference Organized by

Champha Charitable Trust, E.954 Amravati
Pundlik Prashaskiy Mahavidyalaya, Amravati
Irwin Square, Camp Road, Amravati

- Collaboration with -
Vidarbha Vibhagiy Sahakari Board Amt
"Impact of National Education Policy-2020
On
Youth & Women Empowerment"

17th April 2021

Certificate

This is to certify that

Mr./Mrs./Prof./Dr. डा. लीलीसा माहुरे

from युवाशक्ती महाविद्यालय अमरावती

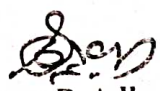
has Participated in the One Day National Conference on "Impact of National Education Policy-2020 on Youth & Women Empowerment" 17th April 2021.

He/She Chaired a session on _____

Presented Paper entitled नविन शैक्षणिक धोरण २०२० मधुन स्त्री
सक्षमीकरणाची दिशा

Dr. Miss Charushila M. Mantri
Principal

Prof. Ankita Landore
Assistant Professor

Dr. Seema B. Adhau
Chairman
Champha Charitable Trust, Amt

NATIONAL CONFERENCE

2020-2021

ON

Impact of National
Education Policy

2020

for Girl and Women

Shri. Dr. J. K. Jaiswal, Secretary, Ministry of Education, Government of India

PUNDIK PRASHASAKIY MAHAMUDALAY

AMRAYATI

18	प्राथमिक शिक्षण ते उच्च शिक्षणातील परिवर्तनासाठी 'राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२०' ची प्रमुख भूमिका आणि राष्ट्राची गरज ! प्रा.डॉ. जोत्सना पुसाटे	63
19	नविन शैक्षणिक धारण २०२० मधुन स्त्री सक्षमीकरणाची दिशा प्रा. निलीमा माहुरे	67
20	उच्च शिक्षा के क्षेत्र में कौशल विकासार्थ सहा. प्राध्यापक प्रदिप खेडकर	69
21	महिला सक्षमीकरणाचा कौटुंबिक आर्थिक स्थितीवरील परिणामाचा अभ्यास प्रा. प्रिया खोरगडे	73
22	क्रीडा आणि राष्ट्रीय शिक्षण धोरण: एक समज प्रा.चंद्रशेखर सुरेंद्र इंगोले	76
23	राष्ट्रीय शिक्षण धोरण २०२०ची उच्च शिक्षणामध्ये भूमिका Rashmi Madhukar Khedkar	79
24	Roal of Social Science Programme in New Education policy प्रा.डॉ.सौ.सिमा अढाऊ	82
25	युवकांच्या सक्षमीकरणाच्या संदर्भात नविन शिक्षा नितीचे समाजपास्त्रीय विप्लेशन संदीप महादेवराव हाडोळे	86
26	राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० : एक अवलोकन प्रा.डॉ.संजय काळे	89
27	राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० च्या अन्वयेत शिक्षण क्षेत्रातील बदल डॉ. सुनील कुमार	94
28	राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणावरील व्यावहारिक अंमलबजावणी Sneha Ramraoji Wasnik	97
29	शिक्षण क्षेत्रातील शिक्षकांची गुणवत्ता डॉ. सुनील कुमार	102
30	स्त्री सक्षमीकरणातील अडथळे प्रा.सौ.सुष्मा सु. जात्रु	105
31	नवे शैक्षणिक धोरण आणि मादुमात वसुधा मोरार	110
32	राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० च्या कृपा क्षेत्रावर होणा-या परिणामाचा अभ्यास प्रा. अनिरुध्द धुर्वे	114
33	Analysis of Status of English Language in National Education Policy 2020 Mr.Anup Dada Rao Atram	118
34	Role of Education in the Empowerment of Women in India. Asst.Prof. Archana P. Tiwari	121
35	Status of Women Education in Amravati District Dr. Aruna P. Patil	124
36	Concept of Women's Empowerment through Physical Education and Sports under National Education policy (NEP) 2020 Dr. Atul R. Patil	134
37	Focus On Nep 2020 In The Perspectives Of Youth & Women Empowerment Dr. Parag R. Kukade	139
38	Valuation Of Selected Coordinative Ability InRelation Of Performance Of Volleyball Female Players Prof. Hanumant Lunge	145

नविन शैक्षणिक धारण 2020 मधुन स्त्री सक्षमीकरणाची दिशा

प्रा. निलीमा माहुरे

युवाशक्ती महाविद्यालय अमरावती

मुख्य शब्द :- स्त्री सक्षमीकरण , शैक्षणिक

सारांश :- भारत देश हा जसा नैसर्गिक साधन संपत्तीने समृद्ध होता तसाच विभिन्न वैशिष्ट्यांनी सुद्धा जागतीक स्तरावरील ओळख निर्माण करणारा देश म्हणुन प्रसीध्द आहे त्याच अनुषंगाने भारतीय स्त्रियांचे क्षेत्र फक्त चुल आणि मुल एवढ्यापुरते मर्यादीत होते परंतु देशाच्या विकासाचा चालत्या गाडी बरोबर ही संकल्पना बदलत जावुन स्त्रि सुद्धा प्रत्येक क्षेत्रात आपले अस्तीत्व सिध्द करण्याकरीता सभोवतालच्या परिस्थितीमुळे पाहीजे तसे प्रोत्साहन मिळत नव्हते त्याला ज्या अनेक बावी कारणीभुत होत्या त्यापैकी भारतीय शिक्षण प्रणाली ही सुद्धा प्रमुख बाव होनी म्हणुनच अभ्यामीकेने त्या अनुषंगाने अभ्यास करुन नविन शैक्षणिक धारणांमध्ये जागतीकीकरणाच्या स्तरावर भारत कसा टिकुन राहील याचा विचार करण्यात आलेला असल्यामुळे नविन शैक्षणिक धोरण स्त्री सक्षमीकरणाचा चालना देणारे उरले असा निष्कर्ष अभ्यासाअंती काढला

गुचीतक :- नविन शैक्षणिक धोरण 2020 मुळे स्त्री सक्षमीकरणावर चालना प्राप्त होणे.

उद्देश :-

1. स्त्री सक्षमीकरणाचा प्रोत्साहन निष्ठावरून करण्याकरीता कोणत्या गोष्टींचा अंतर्भाव करण्यात आला आहे. याचा अभ्यास करणे

2. भारतीय स्त्रि जागतीकीकरणाच्या प्रक्रियेत आपले अस्तीत्व कायम करण्याकरीता शैक्षणिक विभिन्न क्रियांमध्ये केलेल्या प्रक्रियांचा अभ्यास करणे

सिद्धांत ऑफ निरुत्प्रेचन

1. Dr Jyoti Hawre (Asso prof) study on the Issue & challenges of women Empowerment concuded globalization & other Socio economic forces hare given some respite to a long proportion however there are stin quite a few area women Empowerment in India is large lacking

2. Amita Tidke research Demagogue (ISSN)2550-Impact factor 5.210/2018 यांनी ग्रामीण महिला सशक्तीकरण आणि उद्योजकता विकामावर संशोधन केले असता तांत्रिक कौशल्य, प्रेरणा आणि कुटुंब शमन आणि इतर आणि इतर संस्थाकडुन मदत इ. गोष्टी ग्रामीण स्त्रियांना अळकटी प्रदान करते असा निष्कर्ष काढला.

संशोधन पध्दती :- निरिक्षण पध्दती

अभ्यासाचे क्षेत्र :- अमरावती जिल्ह्यातील गृहविज्ञान या विषयाच्या अधिव्याख्याता म्हणुन कार्यरत असणा-या विभिन्न महाविद्यालयातील कार्यरत अधिव्याख्याता

सत्यं विदुषान्

32nd Annual Conference of the Indian Institute of Geomorphologists (IGI)
Focal Theme: Geomorphology for Human Adaptation to Changing Environment

Organized by
Department of Geography, West Bengal State University

This is to certify that **Prof. / Dr. / Sri / Smt.** **ANAND RAMESHRAO DHOTE**.....
of **Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati** presented a paper
entitled *Analysis of Relief aspects of Puran River Basin of Maharashtra, Using Remote Sensing*
and *GIS Technique* in the 32nd Annual

Conference of The Indian Institute of Geomorphologists (IGI) on 21st to 23rd January 2021.

Subhamita Chaudhuri

Prof. Subhamita Chaudhuri
Convener

Sayananta Das

Dr. Sayantan Das
Organising Secretary

ISBN-978-81-951551-2-5

Environmental Pollution and Sustainable Development Peer-Reviewed Book Chapter

Editor :

Dr. Kundan Ajabrao Alone

Ramkrushna Mahavidyalaya, Darapur

Tal-Daryapur, Dist-Amravati

Dr. Sachin Bombe

G.S.Tompe Arts Comm,Sci Collage Chandur Bazar

Dist. Amravati

Published By

**Aadhar International Publications
Amaravati**

ISBN-978-81-951551-2-5

विजय टोम्मे, व प्राचार्य डॉ. राजेंद्र. एस. रामटेके सरांचे आणि रामकृष्ण महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. यशवंत व्ही. हरणे सरांचे तसेच सर्व सहकारी प्राध्यापक वृंदाचे सातत्याने प्रोत्साहन मिळाले त्याबद्दल संपादकीय आभार व्यक्त करतो तसेच आधार पब्लीकेशन, 'अमरावतीचे संचालक प्रा. विराग गांवडे यांनी अत्यंत परिश्रमपूर्वक सुंदर व सुबक पुस्तकाची रचना करण्यास केलेले सहकार्य अत्यंत बहुमूल्य आहे. तथापि प्रस्तुत पुस्तकाची रचना प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष सहकार्य लाभलेल्या सर्वांचे मनःपूर्वक आभार !

संपादक

डॉ. कुंदन ए. अलोणे
(भूगोल विभाग प्रमुख)

रामकृष्ण महाविद्यालय, दारापूर
ता. दर्यापूर जि. अमरावती

डॉ. सचिन एन. भोंबे
(भूगोल विभाग प्रमुख)

गो. सी. टोम्मे कला, वाणिज्य व विज्ञान
महाविद्यालय, चांदूर बाजार

ISBN-978-81-951551-2-5

अनुक्रमणिका

अ. क्र.	लेख	लेखक	पु.क्र.
1	Environmental Management And Hazard	Dr. Sunil Khandebharad	1
2	Water Pollution and Treatment	Dr. Kundan Ajabrao Alone	7
3	Problems and Management of E-Wastage and E-Pollution	Dr. Rajesh Pandurang Meshram	15
4	Water Pollution and Management – An Overview	Dr. Anita J. Chavan	23
5	Soil pollution (causes, effects and solutions)	Dr. Sumit D. Ingle/Dr. N. D. Gawhale	28
6	Environmental Conservation and Management – An Overview	Dr. Sawan M Deshmukh	34
7	Air and E-Pollution from Mobile Phones – A Brief Analysis	Dr. Omprakash B Munde	41
8	Global Warming Causes, Effects and Mitigation	Anand Rameahrao Dhote	48
9	Meaning And Main Causes Of Global Warming	Kishor M. Taksande	54
9	Interpretation of groundwater quality	Pravin S. Parimal	58
10	Water Pollution	Dr. Pravin S. Ingle1 /Dr. Aparana S. Dighade	63
11	Noise Pollution In Pune City	Dr. Vijay B. Kharate	73
12	प्रदुषणाच्या वृद्धीचा पर्यावरणावर होणारा परिणाम	प्रा. अभिजीत प्र.दोड	80
13	'पर्यावरण प्रदुषण एक समस्या व त्याचे व्यवस्थापन'	प्रा.डॉ. शशिकांत पी. दुपारे	86

14	जागतिक तापमान वाढ व शेतीचे भौगोलिक अध्ययन डॉ. सचिन एन. भोंबे	92
15	जागतिक तापमान वाढीचा भारतावरील प्रभाव डॉ. विजय के. टोम्पे	99
16	वाढत्या आधुनिकीकरणामुळे पर्यावरणाचे होणारे नुकसान प्रणाली विकास परिमल / डॉ. प्रा. उमेशचंद्र ब. मडावी	106
17	नैसर्गिक पर्यावरण, मानव आणि शाश्वत विकास डॉ. वासूदेव जे उईके	112
18	भारताच्या शाश्वत विकासासाठी सौरऊर्जा काळाची गरज प्रा.डॉ. दिलीप नि. लांजेवार	119
19	हवामान बदल व चक्रीवादळांचा भारतावरील प्रभाव — २०२० व २०२१ डॉ. विजय पु. गोरडे	126
20	स्वयंचलित वाहने - एक पर्यावरणीय समस्या डॉ. प्रमोद बावणे	132
21	मराठवाडा विभागातील प्रत्यक्ष व सरासरी पर्जन्याचे वितरण आणि बदल : भौगोलिक अध्ययन (१९०१ ते २०२०) प्रा. दिपक उ. अंबोरे	146
22	पर्यावरण प्रदूषणाला रोखण्यासाठी पर्यावरण व्यवस्थापन काळाची गरज डॉ. स्वाती डी. गिरासे	155

Environmental Management And Hazard

Dr. Sunil Khandebharad

I/C Principal & Asst. Professor, Head Dept. Of Geography,
MSS Arts College Tirthpuri . Tq. Ghansawangi , Dist. Jalna
Email:sunilkhandebharad1974@gmail.com

ABSTRACT:

In the present research paper the current knowledge of hazards and its management is critically reviewed same terminologies have to be clarified when the nature is in its extreme state but it does not cause any casualties, damage or disruption to people living in the area, we can it a natural event. Hazard is natural of man-induced processes or events that cause potential losses of the community and damage to the environment.

Keywords: Environment, Hazard, Management.

INTRODUCTION:

Traditional the study of environmental hazards was embedded in various branches of physical science, e.g. meteorology, hydrology, geology, Geology and engineering, and social science, e.g. human geography, sociology, psychology and health and softy, Howare, are for the lost two decades a multidisciplinary and integrated approach has been adopted in studying environmental hazards and its management this was partly due to the change of global landscape with thawing of the cold war between the west and east, through rapid globalization the west and east have been getting closer, catastrophes become global in scale e.g. worming, pandemic influenza and international terrorist attack

STUDY AREA: Environmental hazards, Management, and world.

OBJECTIVES:

1. To study the environmental hazards and its effects.
2. To study the environmental hazards events and its management.

Global Warming Causes, Effects and Mitigation

Anand Rameahrao Dhote

(Head of the Geography Dept.)

Yuvashkti Arts and Science college, Amaravati

What is Global Warming

Global warming is the long-term heating of Earth's climate system observed since the pre-industrial period (between 1850 and 1900) due to human activities, primarily fossil fuel burning, which increases heat-trapping greenhouse gas levels in Earth's atmosphere. Since the pre-industrial period, human activities are estimated to have increased Earth's global average temperature by about 1 degree Celsius (1.8 degrees Fahrenheit), a number that is currently increasing by 0.2 degrees Celsius (0.36 degrees Fahrenheit) per decade. It is unequivocal that human influence has warmed the atmosphere, ocean, and land.

How does global warming work

Human activity affects global surface temperatures by changing Earth's radiative balance—the "give and take" between what comes in during the day and what Earth emits at night. Increases in greenhouse gases—i.e., trace gases such as carbon dioxide and methane that absorb heat energy emitted from Earth's surface and reradiate it back—generated by industry and transportation cause the atmosphere to retain more heat, which increases temperatures and alters precipitation patterns.

Definition of Global Warming

"Global warming is a gradual increase in the earth's temperature generally due to the greenhouse effect caused by increased levels of carbon dioxide, CFCs, and other pollutants."

What is greenhouse effect

The greenhouse effect works like a greenhouse. A greenhouse is a building with glass walls and a glass roof. Greenhouses are used to grow plants, such as tomatoes and tropical flowers.

A greenhouse stays warm inside, even during the winter. In the daytime, sunlight shines into the greenhouse and warms the plants and air inside. At nighttime, it's colder outside, but the greenhouse stays pretty warm inside. That's because the glass walls of the greenhouse trap the Sun's heat.

The greenhouse effect works much the same way on Earth. Gases in the atmosphere, such as carbon dioxide, trap heat similar to the glass roof of a greenhouse. These heat-trapping gases are called greenhouse gases.

During the day, the Sun shines through the atmosphere. Earth's surface warms up in the sunlight. At night, Earth's surface cools, releasing heat back into the air. But some of the heat is trapped by the greenhouse gases in the atmosphere. Reradiated to atmosphere so, the temperature of the earth atmosphere is increase.

Modern global warming is the result of an increase in magnitude of the so-called greenhouse effect, a warming of Earth's surface and lower atmosphere caused by the presence of water vapour, carbon dioxide, methane, nitrous oxides, and other greenhouse gases. In 2014 the IPCC reported that concentrations of carbon dioxide, methane, and nitrous oxides in the atmosphere surpassed those found in ice cores dating back 800,000 years.

Causes of Global Warming

There are several causes of global warming, which have a negative effect on humans, plants and animals. These causes may be natural or might be the outcome of human activities.

Man-made Causes of Global Warming Deforestation

Plants are the main source of oxygen. They take in carbon dioxide and release oxygen thereby maintaining environmental balance. Forests are being depleted for many domestic and commercial purposes. This has led to an environmental imbalance, thereby giving rise to global warming.

Use of Vehicles

The use of vehicles, even for a very short distance results in various gaseous emissions. Vehicles burn fossil fuels which emit a large amount of carbon dioxide and other toxins into the atmosphere resulting in a temperature increase.

Chlorofluorocarbon

With the excessive use of air conditioners and refrigerators, humans have been adding CFCs into the environment which affects the atmospheric ozone layer. The ozone layer protects the earth surface from the harmful ultraviolet rays emitted by the sun. The CFCs has led to ozone layer depletion making way for the ultraviolet rays, thereby increasing the temperature of the earth.

Industrial Development

With the advent of industrialization, the temperature of the earth has been increasing rapidly. The harmful emissions from the factories add to the increasing temperature of the earth. In 2013, the Intergovernmental Panel for Climate Change reported that the increase in the global temperature between 1880 and 2012 has been 0.9 degrees Celsius. The increase is 1.1 degrees Celsius when compared to the pre-industrial mean temperature.

Natural Causes of Global Warming**Volcanoes**

Volcanoes are one of the largest natural contributors to global warming. The ash and smoke emitted during volcanic eruptions goes out into the atmosphere and affects the climate.

Water Vapour

Water vapour is a kind of greenhouse gas. Due to the increase in the earth's temperature more water gets evaporated from the water bodies and stays in the atmosphere adding to global warming.

Melting Permafrost

Permafrost is there where glaciers are present. It is a frozen soil that has environmental gases trapped in it for several years. As the permafrost melts, it releases the gases back into the atmosphere increasing the earth's temperature.

Forest Blazes

Forest blazes or forest fires emit a large amount of carbon-containing smoke. These gases are released into the atmosphere and increase the earth's temperature resulting in global warming.

Effects of Global Warming

Following are the major effects of global warming:

Rise in Temperature

Global warming has led to an incredible increase in earth's temperature. Since 1880, the earth's temperature has increased by 1 degree. This has resulted in an increase in the melting of glaciers, which have led to an increase in the sea level. This could have devastating effects on coastal regions.

Threats to the Ecosystem

Global warming has affected the coral reefs that can lead to a loss of plant and animal lives. Increase in global temperatures has made the fragility of coral reefs even worse.

Climate Change

Global warming has led to a change in climatic conditions. There are droughts at some places and floods at some. This climatic imbalance is the result of global warming.

Spread of Diseases

Global warming leads to a change in the patterns of heat and humidity. This has led to the movement of mosquitoes that carry and spread diseases.

Loss of Natural Habitat

A global shift in the climate leads to the loss of habitats of several plants and animals. In this case, the animals need to migrate from their natural habitat and many of them even become extinct. This is yet another major impact of global warming on biodiversity.

Agricultural surfaces

Climate change may increase the amount of arable land in high-latitude region by reduction of the amount of frozen lands. A 2005 study reports that temperature in Siberia has increased three-degree Celsius in average since 1960 (much more than the rest of the world). However, reports about the impact of global warming on Russian agriculture indicate conflicting probable effects: while they expect a northward extension of farmable lands, they also warn of possible productivity losses and increased risk of drought.

Sea levels are expected to get up to one meter higher by 2100, though this projection is disputed. A rise in the sea level would result in an agricultural land loss, in particular in areas such as South East Asia. Erosion, submergence of shorelines, salinity of the water table due to the increased sea levels, could mainly affect agriculture through inundation of low-lying lands.

Low-lying areas such as Bangladesh, India and Vietnam will experience major loss of rice crop if sea levels rise as expected by the end of the century. Vietnam for example relies heavily on its southern tip, where the Mekong Delta lies, for rice planting. Any rise in sea level of no more than a meter will drown several km² of rice paddies, rendering Vietnam incapable of producing its main staple and export of rice.

Glacier retreat and disappearance

The continued retreat of glaciers will have a number of different quantitative impacts. In the areas that are heavily dependent on water runoff from glaciers that melt during the warmer summer

months, a continuation of the current retreat will eventually deplete the glacial ice and substantially reduce or eliminate runoff. A reduction in runoff will affect the ability to irrigate crops and will reduce summer stream flows necessary to keep dams and reservoirs replenished.

Approximately 2.4 billion people live in the drainage basin of the Himalayan rivers. India, China, Pakistan, Afghanistan, Bangladesh, Nepal and Myanmar could experience floods followed by severe droughts in coming decades. In India alone, the Ganges provides water for drinking and farming for more than 500 million people.

Mitigation and Adaptation

Reducing the flow of heat-trapping greenhouse gases into the atmosphere, either by reducing sources of these gases (for example, the burning of fossil fuels for electricity, heat or transport) or enhancing the "sinks" that accumulate and store these gases (such as the oceans, forests and soil).

Adapting to life in a changing climate – involves adjusting to actual or expected future climate. The goal is to reduce our vulnerability to the harmful effects of climate change (like sea-level encroachment, more intense extreme weather events or food insecurity). It also encompasses making the most of any potential beneficial opportunities associated with climate change (for example, longer growing seasons or increased yields in some regions).